

УДК 811.161.2'243-057.875(079.1)

**ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТЕСТИ ТА ВПРАВИ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В КОНТЕКСТІ ОЦІНЮВАННЯ
МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ТЕХНІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ (АРХІТЕКТУРА)**

Галина Бойко

*Національний університет «Львівська політехніка»,
кафедра іноземних мов, секція мовної підготовки іноземних студентів,
вул. Карпінського, 2, кімн. 301, 79013 Львів, Україна
тел.: 032 258 27 53
ел. пошта: galbojko@gmail.com*

У статті подано основні лексико-граматичні тести та вправи з української мови як іноземної для чужоземних студентів. Розглянуто найважливіші класифікації та типи вправ для оволодіння українською термінологією (архітектура) та формування граматичної компетентності як у рецептивному, так і в репродуктивному плані.

Ключові слова: лексико-граматичні тести та вправи, українська мова як іноземна, українська термінологія, граматична компетентність.

Проблема створення системи вправ для формування граматичної компетентції майбутніх фахівців з технічних спеціальностей є однією із найактуальніших з практичного боку та із найбільш складних у теоретичному плані. Її актуальність і значущість зумовлена необхідністю ранньої професіоналізації практичних занять з української мови як іноземної (УМІ), оскільки формування професійної компетентції майбутніх фахівців відбувається, як правило, на лекційних заняттях через вивчення архітектурної термінології, де значної уваги надають теоретичним питанням, а також під час практики, яка є недостатньою для формування стійкої професійної бази. Теоретично ця проблема пов'язана з питаннями формування, вдосконалення та розвитку навичок говоріння, соціокультурних навичок і вмій, професійно орієнтованих методичних умінь та багатьма іншими.

Система вправ для української мови як іноземної завжди повинна мати на меті практичне оволодіння. Вона спрямована на освоєння тих операцій з мовним матеріалом, які необхідні для розуміння і самовираження. Відомо, що головна складність оволодіння граматичними уміньми та навичками полягає не в запам'ятовуванні окремих фактів мови, а в оволодінні дій із ними. Тому головне призначення граматичних вправ полягає в тому, щоб забезпечити оволодіння граматичним матеріалом як у рецептивному, так і в репродуктивному плані.

Граматичні вправи у цій системі відповідають наступним основним вимогам:

1. Навчити дій із граматичним матеріалом.
2. Мати комунікативну направленість.
3. Мати послідовність від більш легких до більш складних.
4. Активізувати мовну діяльність студентів (ставити проблемні задачі).
5. Містити різноманітні завдання.

Для оволодіння будь-якою діяльністю необхідне тренування, однак воно не дає ніякого ефекту, якщо не доповнюється практикою.

Мовні вправи направлені на вироблення первинних умінь та навичок користування окремими елементами мови, а їх метою є підготовка студента до подальшої мовної діяльності. Особливу увагу варто приділяти добору мовного матеріалу. Цей матеріал не повинен об'єднуватися визначеною лексико-граматичною темою. Граматичні і лексичні явища повинні повторюватися у текстовому матеріалі достатню кількість разів, щоб дати змогу студенту спостерігати та узагальнювати ці явища. Вправа повинна мати лише одну складність (певну лексико-граматичну форму) і не мати додаткових труднощів.

Відомо, що навичка, яка виробилася на свідомій основі, відрізняється особливою тривалістю і гнучкістю. Тому треба сприяти тому, щоб студент-чужоземець добре зрозумів особливості проробленого мовного матеріалу. У зв'язку з цим характерною рисою мовних вправ повинно бути багаторазове подання зразка і різноманітність типів та видів вправ.

Досягнення рівня сформованості компетенції неможливе без виконання вправ, адже навички та вміння формуються у вправах. М. Львов дає наступне визначення вправ: «Вправа – це вид навчальної діяльності, яка ставить студентів перед необхідністю багаторазового та варіативного використання набутих знань у різних зв'язках та умовах» [6 : 34]. Частка вправ, які виконує студент, дуже велика: вони займають близько 80 % навчального часу.

Система вправ одночасно повинна служити і системою контролю, бо основними об'єктами контролю при вивченні УМІ є відповідні уміння та навички, а етапи контролю повинні супроводжувати визначені етапи становлення умінь та навичок. Розглянемо контроль не лише як виявлення результатів навчання, але передусім як засіб навчання. Оскільки метою навчання є засвоєння, а контроль невід'ємно пов'язаний з навчанням, то об'єктом контролю повинно бути засвоєння, тобто набуття комплексу навичок та умінь, оперування визначеним об'ємом матеріалу в мовленні.

Система контролю нерозривно зв'язана із системою вправ, є компонентом цієї системи; отже, об'єкти контролю повністю ідентичні з об'єктами засвоєння у кожний момент навчання. І головними об'єктами контролю можуть і повинні бути мовні уміння в сфері говоріння, аудіювання, читання і письма на основі автентичних матеріалів, які забезпечують контроль знань, умінь і навичок [10 : 5].

Контроль допомагає виявити, як проходить процес формування умінь, які проблеми є в студентів-чужоземців, і виявити ефективність прийомів навчання, які використовує викладач. Перевіряти необхідно не лише знання слів або вміння утворювати граматичні форми і конструкції, а й уміння виконувати дії або операції з ними, тобто вміти використовувати їх у процесі висловлювання або впізнавати при сприйманні невеликих текстів чи групи речень. Звернімося до розгляду видів контролю при викладанні української мови як іноземної та застосування їх на практиці. Попередній контроль. Успішно будувати навчальний процес можливо лише тоді, якщо викладач добре знає вже набутий рівень підготовки студентів. При знайомстві з новою групою ми фронтально та індивідуально проводимо визначення рівня сформованості мовних навичок. Поточний контроль. Він дозволяє бачити процес становлення умінь та навичок, заміняти окремі прийоми роботи, їх послідовність залежно від особливостей тієї чи іншої групи студентів. Тут можна застосовувати форми контролю індивідуальні, фронтальні, групові і парні. Проміжний контроль. Контроль, який завершує роботу з

певним розділом. Цей вид контролю проводять після низки уроків, присвячених якій-небудь темі або блоку. Перевірка буде носити переважно фронтальний характер. Підсумковий контроль проводять кожного півріччя або наприкінці навчального року за допомогою тестів, опитування, екзамену.

На завершення зупинимося ще на одній особливості організації контролю успішності оволодіння мовою – його відкритості чи закритому характеру. Відкритий контроль спирається на довільну форму уваги, за якої студент-іноземець розуміє характер діяльності, яку виконує. Прихований контроль відбувається на основі мимовільної уваги, оскільки діяльність студента направлена не на контроль, а на навчання. Із того факту, що контроль – це не самоціль, а спосіб навчання, який використовують для покращення результатів цього ж навчання, впливає, що результати контролю ретельно враховують і використовують у подальшій навчальній роботі. Контроль показує те, що недоопрацьоване, що виявляється у допущених помилках [11 : 12].

Отже, система вправ повинна одночасно служити і системою контролю. Контроль допомагає виявити, як проходить процес формування умінь, які проблеми є в студентів, а також виявити ефективність прийомів навчання, які використовує викладач.

Саме тому пропонуємо один із зразків контрольного лексико-граматичного тесту і зразки вправ для оцінювання мовної компетенції студентів-чужоземців, які навчаються на архітекторів і будівельників у Національному університеті «Львівська політехніка». Тестові завдання і вправи містяться у навчальному посібнику «Мистецтво створення споруд», що складається з двох основних частин за навчальними курсами студентів. До кожного тексту в посібнику розроблені дотекстові та післятекстові завдання, словники архітектурних і будівельних термінів та додаткові тексти для самостійного читання, призначені для чужоземних студентів 1-3 курсів, які навчаються в українських вишах і вже пройшли підготовчий етап вивчення української мови. Мета посібника – допомогти студентам-іноземцям закріпити набуті навички з усного та писемного мовлення і лексико-граматичні моделі, а також полегшити розуміння текстів зі спеціальності через ознайомлення з українською архітектурною та будівельною термінологією і загалом посприяти розвитку студента як грамотної, різнобічно обізнаної особистості.

Для прикладу пропонуємо фрагмент, що містить контрольні лексико-граматичні вправи до тексту «Малі архітектурні форми» з навчального посібника «Мистецтво створення споруд».

МАЛІ АРХІТЕКТУРНІ ФОРМИ

1. Коментар до тексту.

Благоустрій – добре впорядкування, забезпечення всім потрібним; упорядкованість.

Утилітарний – пов'язаний з практичним застосуванням, використанням.

Балюстрада (італ. *balaustrata*, фр. *balustrade*) – невисока наскрізна огорожа балконів, терас, галерей, сходів або дахів.

Пандус (фр. *pente douce* – пологий схил), також *рампа* – прямокутна або криволінійна в плані полого похила доріжка.

Трельяж (від фр. *treillage*) – легкі, в основному дерев'яні *рати* для *зелені*, що в'ється.

Амфора (грец. *αμφορέυς*, *αμφιφορέυς* – *посудина*, *гличик*) – *давньогрецька глиняна посудина* зі звуженим дном, високим і вузьким горлом та двома ручками.

Стела (грец. *στήλη*) – кам'яна, мармурова, гранітна або дерев'яна плита з висіченими на ній текстами або зображеннями. Встановлюється як поховальний або пам'ятний знак.

Обеліск (грец. *obeliskos* – *obeliskos* – «вертел») – монументальний гранчастий стовп, який звужується доверху і закінчується на вершині пірамідою. Зазвичай використовують як декоративний мотив чи пам'ятник.

Надгробок (могильна плита, надгробний пам'ятник, надгробний камінь) – хрест, камінь, скульптура або архітектурна споруда, що встановлюється на могилі для увічнення пам'яті померлого.

Малі архітектурні форми – невеликі споруди в містобудівному або ландшафтно-парковому середовищі. Деякі з них пов'язані з благоустроєм вулиць і площ, інші є елементами декоративного вбрання і збагачують композицію середовища. Малі архітектурні форми насамперед мають відповідати функціонально-естетичним потребам територій та відповідати своєму оточенню, тобто бути виконаними в стилістиці житлових і громадських будівель та промислових споруд. Вони мають бути зручними, надійними, привабливими та економічними. За призначенням малі архітектурні форми можна розділити на дві групи – декоративні та утилітарні.

До утилітарних малих архітектурних форм належать:

1) *елементи благоустрою* – огорожі, ворота, ґрати, кіоски, ліхтарі, містки, сходи, балюстради, пандуси, альтанки, павільйони, лавки, смітники, зупинки громадського транспорту та інші;

2) *носії інформації* – рекламні білборди, різноманітні інформаційні стенди та установки, вказівники, дошки, вивіски;

3) *конструкції із застосуванням рослин* – трельяжі, перголи, арки (аркади), колони (колонади), лавочки, скульптури, містки, навіси, садові меблі, шпалери, садова анімація, вазони для квітів, амфори;

4) *оздоблення поверхні землі* – відкоси, підпірні стінки;

5) обладнання спортивних майданчиків, дитячих ігрових майданчиків, відкритих театральних просторів, літніх кафе.

До декоративних малих архітектурних форм належать:

1) *об'єкти, пов'язані з використанням води* – фонтани, декоративні басейни, штучні паркові водоспади;

2) *меморіальні споруди* (надгробки, стели, обеліски тощо), скульптура та мала пластика.

Проблема малих архітектурних форм у створенні благоустрою міста на різних етапах його будівництва пов'язана з вирішенням завдань формування архітектурно-просторового середовища міста, його естетично-художнього наповнення. Також необхідно враховувати історичні особливості розвитку міста, стильові ознаки його культури.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Які ви знаєте *споруди*?

2. Викресліть зайве слово:

1) провулок, площа, проспект, пергола;	2) ліхтар, бра, лавка, лампа;
3) альтанка, павільйон, ворота, навіс;	4) ворота, огорожа, ґрати, сходи;
5) фонтан, ваза, амфора, вазон;	6) білборд, трельяж, стенд, вивіска.

3. Вставте у слова буквосполучення *йо* чи *во*.

Міль...н, художн...го, сер...озний, буль...он, чотир...ох, павіл...он,
справжн...го, ра...н, с...годні, передн...го, с...мий, медаль...н.

4. З'єднайте лініями слова у колонках.

Зима	весняний	взимку	весною
Весна	зимовий	влітку	осінню
Літо	осінній	навесні	літом
Осінь	літній	восени	зимою

5. Напишіть синоніми до слова *огорожа*:**6. Розділіть слова на чотири групи.**

Будівля	Частина споруди	Вулиця	Декорація

Вулиця, дім, промислова споруда, огорожа, ворота, ґрати, кіоск, ліхтар, міст, сходи, балюстрада, пандус, альтанка, павільйон, лавка, смітник, зупинка громадського транспорту, площа, білборди, дорога, стенди, проспект, вказівник, дошка, вивіска, тин, паркан, трельяж, пергола, арка, колона, скульптура, навіс, садові меблі, шпалери, вазон, амфора, відкоси, стінка, фонтан, басейн, водоспад, стела, обеліск, поручні.

7. Заповніть таблицьку за зразком. Складіть речення з утвореними словами.

З чого? (родовий відмінок)	З чим? (орудний відмінок)
Балка → з балки / з балок	Балка → з балкою /з балками
Цегла →	
Альтанка →	
Піч →	
Колона →	
Дах →	
Камінь →	
Метал →	

8. Вставте відповідний прийменник із довідки.

1. Невеликі споруди ... містобудівному середовищі. 2. МАФи пов'язані ... благоустроєм вулиць і площ. 3. Малі архітектурні форми можна розділити ... дві групи. 4. Наскрізна огорожа, яка сформована ... ряду фігурних балясин. 5. Давньогрецька глиняна посудина ... звуженим дном. 6. Легкі дерев'яні ґрати ... зелені. 7. МАФи захистять ... протягів у негоду. 8. Альтанки-барбекю прийшли ... нас ... Європи.

Довідка: на, з (Зр.), в, для, від, до, зі.

9. Доберіть антоніми до слів.

Малий, важливий, естетичний, правильний, красивий, високий, добрий, холодний, сміливий, молодий.

10. З'єднайте ліву і праву колонки:

<i>декоративне</i>	середовище
ландшафтно-паркове	споруди
функціонально-естетичні	потреби
житлові	вбрання
промислові	стенди
рекламні	наповнення
естетично-художнє	будівлі

11. З'єднайте ліву і праву колонки:

Елементи благоустрою	світлове табло, світлофори, білборди, дошки, вивіски
Обладнання для відпочинку	фонтани, паркова скульптура, басейни
Інженерно-господарче обладнання	павільйони, кіоски
Декоративно-пластичні форми	паркові лави, альтанки, перголи, ліхтарі, дитячі майданчики
Засоби візуальної інформації	трансформаторні підстанції, телефонні будки, вентиляційні шахти, торговельні автомати
Меморіальні споруди	відкоси, підпірні стінки
Оздоблення поверхні землі	надгробки, стели, обеліски

12. Дайте відповіді на питання.

- Що таке МАФ? 2. Для чого потрібні МАФи? 3. Якими повинні бути МАФи?
- Як розділяють МАФи за призначенням? 5. Які малі архітектурні форми належать до утилітарних? 6. Які ви знаєте декоративні МАФи? 7. Які проблеми МАФів у створенні благоустрою міста?

13. Складіть речення за зразком, використайте довідку.

Зразок: *Який? що? що робити? для чого? →*

Дерев'яний навіс можна використовувати для зберігання автомобіля.

- Яка? що? – це яке? що? для чого? _____
- Що? чого? з чим? що робити? де? _____
- Де? що робити? що? для чого? _____
- Що? для чого? що роблять? з чого? _____
- Де? чого? що роблять? що? або які? що? та який? що? _____

Довідка: 1. Проект альтанки з барбекю можна замовити в будівельній фірмі. 2. Альтанку для барбекю будують із цегли або каменю. 3. Дерев'яна альтанка – це ідеальне місце для відпочинку. 4. В середині ротонди стоять лавки або м'які сидіння та круглий стіл. 5. Під навісом можливо обладнати сховище для інвентарю, дров тощо.

Оволодіння архітектурною термінологією передбачає формування у студентів-іноземців певного рівня комунікативної компетенції, а результати аналізу навчальних результатів виявили необхідність щонайбільше застосовувати навчальні вправи, які направлені на комунікацію. Система вправ завжди повинна мати на меті практичне оволодіння мовою. Головне призначення граматичних вправ у тому, щоб забезпечити

оволодіння граматичним матеріалом як у рецептивному, так і в репродуктивному плані. Успішність спілкування безпосередньо визначається рівнем сформованості граматичної компетенції, оскільки саме граматики допомагає іноземцеві зрозуміти логіку мислення та оформлення думки українською мовою. Граматика має велике значення при вивченні та формуванні практичних навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бенедитов Б. А. Психология овладения иностранными языками / Б. А. Бенедитов. – Минск : Высшая школа, 1974. – 335 с.
2. Бородулина М. К. Обучение иностранному языку как специальности / М. К. Бородулина, А. А. Карлин, А. С. Лурье. – Минск : Высшая школа, 1982. – С. 23–34.
3. Викладання англійської граматики: філософські аспекти, комунікативні методи // Англійська мова та література. – 2003. – № 17–18.
4. Гапонова С. В. Сучасні методи викладання іноземних мов за рубежом / С. В. Гапонова // Іноземні мови. – 1998. – № 1. – С. 24–31.
5. Коваленко Ю. А. Використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов / Ю. А. Коваленко // Іноземні мови. – 1999. – № 4. – С. 37–42.
6. Львов М. Ф. Словарь-справочник по методике русского языка / М. Ф. Львов. – М. : Просвещение, 1988. – 240 с.
7. Ніколаєва С. Ю. Концепція підготовки вчителя іноземної мови / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 1995. – № 3–4. – С. 5–11.
8. Складенко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмій / Н. К. Складенко // Іноземні мови. – 1999. – № 5. – С. 3–7.
9. Складенко Н. К. Типологія вправ в інтенсивному навчанні іноземних мов / Н. К. Складенко // Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методики викладання іноземних мов: Збірник наукових праць. – К. : Київський держ. пед. інст. іноз. мов, 1992. – С. 9–14.
10. Тростинська О. М. Навчальний комплекс з української мови для іноземців / О. М. Тростинська, Н. І. Ушакова, Л. Б. Бей, І. В. Петров // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі: Міжпредметні зв'язки. – Вип. 16. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – С. 232–238.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2015

доопрацьована 28.02.2015

прийнята до друку 23.03.2015

LEXICAL AND GRAMMATICAL TESTS AND EXERCISES FOR UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN THE RATING LANGUAGE COMPETENCE OF FOREIGN STUDENTS OF TECHNICAL SPECIALTIES (ARCHITECTURE)

Galyna Boyko

*National University «Lviv Polytechnic»,
Department of Foreign Languages,
Karpinski st. 2, room 301. Lviv, 79013 Ukraine
tel.: 032 258 27 53,
e-mail: galbojko@gmail.com*

The article presents the main lexical and grammatical tests and exercises with Ukrainian as a foreign language for foreign students. Considered the most important classification and types of exercises to master

Ukrainian terminology (architecture) and the formation of grammatical competence in both receptive and in reproductive terms. The problem of creating a system of exercises to formation professional competence of future specialists grammatical technical specialties is one of the most important in a practical and most difficult in theoretical terms. Its relevance and importance of the need for early conditional professionalization practical lessons on Ukrainian language, since the formation of professional competence of future specialists is usually on the lectures by studying architectural terminology, where the share given to theoretical questions, and during practice. In theory, this problem is related to the question of formation, improvement and development of grammar skills of speaking, socio-cultural skills, professionally oriented teaching skills and many others. We propose one of the samples of control lexical and grammatical exercises and tests to evaluate students language competence-strangers – architects and builders of the National University «Lviv Polytechnic» contained in the manual «The art of building». For example, we offer one type of control lexical and grammatical exercises to as the «Small architectural forms» of the manual «The art of building». We want to help foreign students to consolidate the acquired skills of oral and written language and lexical and grammatical patterns and facilitate understanding of texts in the specialty through acquaintance with Ukrainian architectural and construction terminology and generally contribute to the development of students as competent, versatile educated person.

Key words: lexical and grammatical exercises and tests, Ukrainian as a foreign language, Ukrainian terminology, grammatical competence.